

DYNAMIKA POPULACJI LUDZKIEJ

Daniela Szymańska

Pracownia Badań Geograficzno-Osadniczych
Instytut Geografii UMK

Rozmieszczenie ludności na kuli ziemskiej jest wskaźnikiem odzwierciedlającym całokształt warunków naturalnych, gospodarczych, społecznych i historycznych danego terytorium. Obszar stale zasiedlony przez człowieka nazywa się ekumena (grec. oikoumene), przejściowo zamieszkały – subekumena zaś niezamieszkały – anekumena.

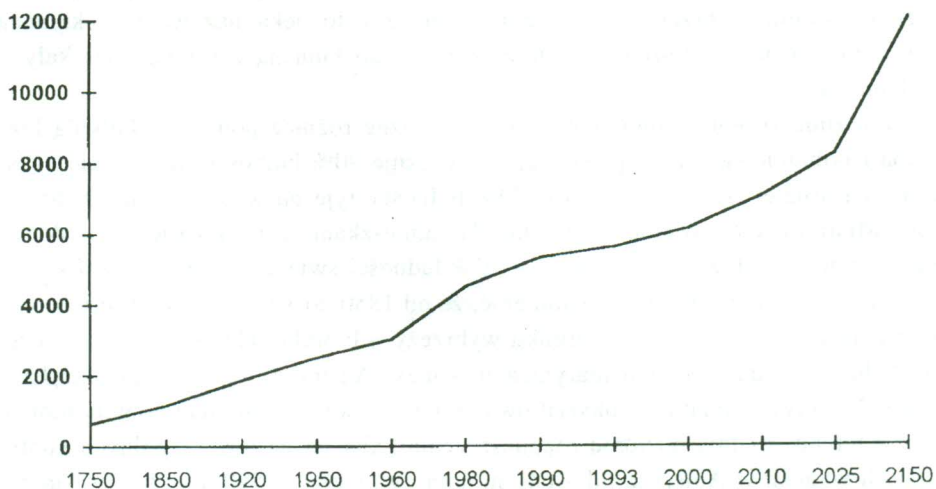
W rozmieszczeniu ludności występują wyraźne różnice pomiędzy Półkulą Północną i Południową. Na tej pierwszej zamieszkuje 90% ludności świata (więcej łądów), na drugiej tylko 10%. Ponad 70% ludności żyje na wysokości od 0–200 m npm. Miarą ogólnej dostępności terenu dla zamieszkania człowieka jest: 1) oddalenie od morza (wybrzeża morskiego) – 50% ludności świata mieszka do 200 km od wybrzeża morskiego. Warto tu nadmienić, że od 1850 do 1950 roku zaobserwowano przesunięcie mas ludzkich w kierunku wybrzeży – litoralny charakter rozmieszczenia ludności świata (stopień marynizacji – max. Australia – 80%; min. Afryka – 18%); 2) wpływ klimatu; 3) ukształtowanie terenu, wzniesienie nad poziom morza, rzeźba terenu; średnia poziomu rozmieszczenia ludności na poszczególnych kontynentach wynosi: w Ameryce Pd – 644 m npm., w Afryce – 590 m npm., w Ameryce Pn – 430, średnia światowa – 320, w Azji – 319, w Europie – 168, w Australii – 95 m npm; 4) gleba, złoża surowcowe; 5) typ i poziom gospodarki; 6) przesłanki historyczne.

Rozpatrując rozmieszczenie ludności ze względu na zamożność obszarów, należy podkreślić, że w 1950 roku w regionach ekonomicznie rozwiniętych zamieszkiwało 832 mln osób, a w regionach rozwijających się aż 1,7 mld, w 1980 roku proporcje te wynosiły odpowiednio 1,1 mld i 3,4 mld a w 1993 uległy one jeszcze większej dyferencjacji i osiągnęły liczbę 1,2 mld i 4,4 mld osób (por. tab. 2).

Tabela 1.
Liczba ludności na poszczególnych kontynentach w latach 1750–1993

	Pow. w mln km ²	1750	1850	1920	1950	1960	1980	1990	1993	2000	2010	2025	2150	1975	1993
Świat	135,8	624	1156	1860	2500	3000	4500	5292	5600	6100	7000	8200	12000	29	40
Europa	5,0	105	203	324	394	427	488	503	509	512	519	523		97	103
ZSRR	22,4	30*	69*	155	180	214	266	289	293	314	337	368		11	13
Azja	27,6	391	749	1024	1300	1700	2600	3102	3300	3500	4000	4600		82	117
Afryka	30,3	85	75	143	222	279+	477	648	682	871	1200	1600		13	23
Am.Pn,Śr #	24,2	kolonizacja		145	220	270	374	427	438		1200			14	18
Am.Pd	17,8	kolonizacja		60	112	147	241	297	308					12	18
Australia i Oceania	8,5	2		8,5	12,6	15,8	22,8	26	27					2,5	3

Objaśnienia: W Afryce zwiększone tempo przyrostu liczby ludności notuje się od 1960 roku – „rok niepodległości”, w 1920 roku w Afryce były 4 osoby/km²; Europa – bez ZSRR, z europejską częścią Turcji; Azja – bez ZSRR, azjatyckiej części Turcji i Iranu Zach.; * Rosja Carska; # – z Hawajami

Ryc. 1. Wzrost liczby ludności świata (w mln)
(opracowanie własne na podstawie Demographic Yearbook z różnych lat)

Tabela 2. Liczba ludności w latach 1950–1993

	1950	1980	1993
regiony ekonomicznie rozwinięte	832 mln	1,1 mld	1,2 mld
regiony rozwijające się	1,7 mld	3,4 mld	4,4 mld

Czy przyrost liczby ludności świata spowodowany jest dużym przyrostem naturalnym, jaki jest przyrost naturalny w skali rocznej dla świata? Należy stwierdzić, że generalnie przyrost naturalny na świecie maleje, w roku 1960 wynosił on 20‰, w 1980 – 18‰, w 1992 roku 17‰, a w 1993 16,5‰.

Czym tłumaczymy wzrost liczby ludności świata? Wspomnę tu o znanym w geografii ludności demograficznym prawie – rewolucji demograficznej sformułowanej przez geografa, demografa francuskiego Landrego (Landry) – w miarę rozwoju społeczeństwa następuje spadek umieralności ale również zmniejsza się poziom rodności i tym samym wydłuża się życie ludzkie (por. tab. 3)

Nikt dziś nie umie dokładnie przewidzieć, jaki będzie przebieg procesów demograficznych na kuli ziemskiej. Obecnie jest nas 5 mld 660 mln Gdybyśmy przez najbliższe 150 lat mnożyli się tak jak teraz, zaś długość życia wydłużyłaby się do 85 lat (dziś Afrykanin żyje średnio 53 lata, a Europejczyk 75), liczba Ziemian w 2150 roku osiągnęłaby zawrotną liczbę 694 mld osób!

Tabela 3. Średnia długość życia w wybranych krajach świata

kraje	lata		
	50-te	90-te	
Afryka	poniżej 30 lat	53	
– Angola	28	42	
– Burundi	37	46	
– Czad	31	44	
– Egipt	35	60	
– Etiopia	31	43	
	30-te	90-te	
Indie (1900)	23	57	
Chile	40	68	
Brazylia	40	62	
	1909 r.	1992 r.	
Japonia	45 M	76 M	
	45 K	82 K	
	1946 r.	1990 r.	
Niemcy	60 M	72 M	
	63 K	78 K	
	1931 r.	1948 r.	1990 r.
Polska	48 M	56 M	66 M
	51 K	62 K	75 K

M – mężczyźni, K – kobiety

